

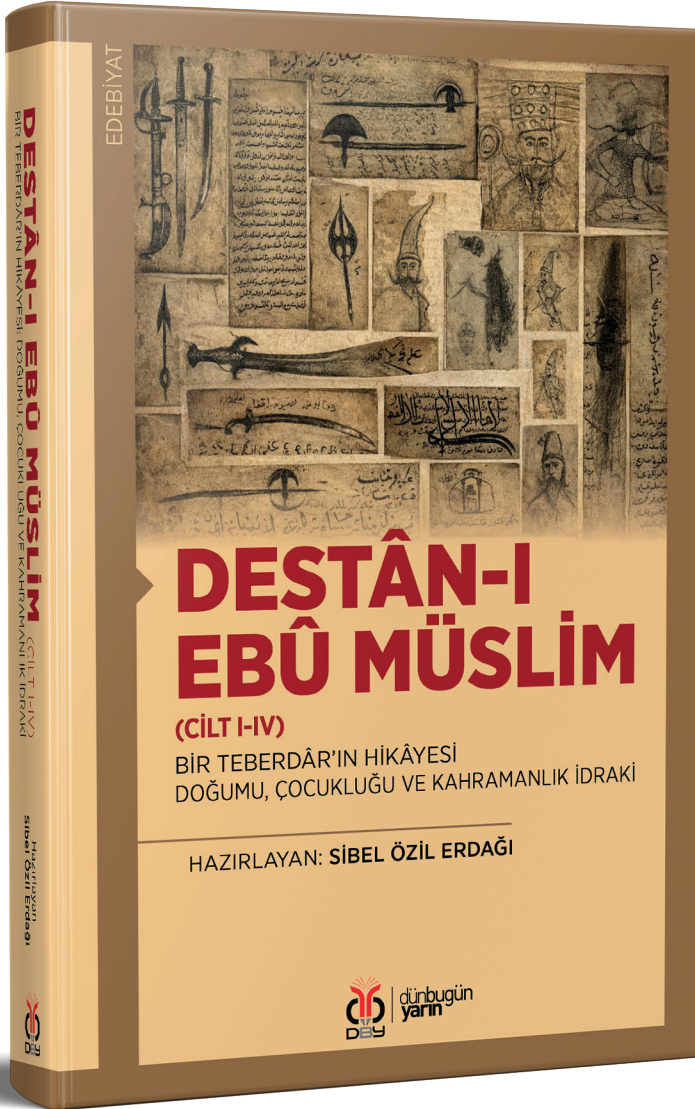
DESTÂN-I EBÛ MÜSLİM

(CİLT I-IV)

BİR TEBERDÂR'IN HİKÂYESİ

DOĞUMU, ÇOCUKLUĞU VE KAHRAMANLIK İDRAKİ

HAZIRLAYAN: SİBEL ÖZİL ERDAĞI

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 491

Edebiyat: 268

ISBN 978-625-7438-87-2

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Hazırlayan: Sibel Özil Erdağı

Kitap Editörü: Zeynep Özel

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Baskı Ozalit San. Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Destân-ı Ebû Müslim (CİLT I-IV): Bir Teberdâr'ın Hikâyesi: Doğumu, Çocukluğu ve Kahramanlık İdraki

Hazırlayan: Sibel Özil Erdağı (Dr. Öğr. Üyesi), Editör: Zeynep Özel (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

434 s. ; 13,5 x 21,0 cm ____ (DBY Yayınları ; No. 491)

ISBN 978-625-7438-87-2

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Anadolu Halk Edebiyatı 4- Destan

Bu kitap, Doç. Dr. Reyhan Çorak danışmanlığında hazırlanan "Millî Kütüphane'de Bulunan Bir Ebû Müslim Destanı (Dâstân-ı Ebâ Müslim, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nr: 06 Mil Yz A 8504/1-4)-(İnceleme-metin)" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	6
Editör'den...	9
Ön Söz	11
Giriş	15

BİRİNCİ BÖLÜM

DESTÂN-I EBÛ MÜSLİM'DE ŞEKİL VE MUHTEVÂ

1. Şekil Özellikleri.....	25
1.1. Nüsha Tavsifi.....	25
1.2. Destân-ı Ebû Müslim'in Diğer Ciltleri.....	31
1.3. Metnin Edebî Hususiyetleri, Dil Özellikleri ve Tertibi	37
2. Muhtevâ Özellikleri	40
2.1. Telif Sebebi ve Takdimi	40
2.2. Muhtevâsı	41
2.2.1. Destân-ı Ebû Müslim'e Göre Ebû Müslim Horasânî'nin	
Menkıbevî Şahsiyeti	44
2.3. Kişi ve Mekân Unsurları	52
2.3.1. Ana Kahramanlar	53
2.3.2. Yan Kahramanlar	54
2.4. Özeti.....	61
2.4.1. Birinci Cilt.....	61

2.4.2. İkinci Cilt.....	64
2.4.3. Üçüncü Cilt.....	70
2.4.4. Dördüncü Cilt.....	75

İKİNCİ BÖLÜM METİN

1. Transkripsiyonda Takip Edilen Yöntem.....	81
2. Transkripsiyon Alfabesi.....	83
3. Transkripsiyonlu Metin.....	85

DÂSTÂN-I EBÂ MÜSLİM

Cilt I.....	85
Cilt II	145
Cilt III.....	217
Cilt IV.....	309
Sonuç	421
Kaynakça	423
Ekler	425

Editör'den...

Ebû Müslim Horasânî, 8. yüzyılda Abbasîler hareketinin önde gelen liderlerinden ve İslam tarihinin kritik dönüm noktalarından birinin merkezî figürüdür. Emevî iktidarına karşı Horasan'da başlattığı ayaklanma, Doğu İslam dünyasının siyasî ve kültürel yapısında köklü bir değişime yol açmıştır. Ancak onun tarihî önemi sadece resmî kayıtlarda kalmamış, halk arasında destanlaşarak “Horasan Teberdârı” adıyla güçlü bir anlatı geleneğine dönüşmüştür. Farsça ve Arapça kaynaklardan beslenerek vücut bulan bu epik hikâye, Battal-nâme, Hamza-nâme ve Danişmend-nâme gibi Anadolu'nun diğer büyük destanlarıyla ortak motifleri taşıyan, Türk-İran destan geleneğinin müşterek mirası olarak sözlü ve yazılı kültürümüzdeki yerini almıştır.

Bu kitap, ne yazık ki günümüzde unutulmaya yüz tutmuş Anadolu halk edebiyatının kıymetli anlatılarından birini, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda (06 Mil Yz A 8504/1-4 demirbaş) kayıtlı bir nüsha üzerinden gün yüzüne çıkarmaktadır. Ele alınan ilk dört cilt, Ebû Müslim'i sadece bir komutan olarak değil; zulme karşı teber sallayan adalet savaşçısı bir yiğit ve mazlumların koruyucusu olarak tasvir etmektedir. Olağanüstü olaylar, destanî savaşlar ve derin tasavvufî unsurları içeren menkıbelerle zenginleşen bu anlatı, aynı zamanda bir icra metni olarak da işlev görmüştür. Zira yazma nüshalarda yer alan yoğun haşiyeler ve kıraat kayıtları, eserin

halk meclislerinde defalarca okunduğunu, dolayısıyla canlı ve dinamik bir geleneğin parçası olduğunu göstermektedir.

Destân-ı Ebû Müslim, bu köklü yapısıyla kültürel kimliğini önemli bir parçasını oluşturmaya devam etmekte; hatta Türkiye sınırlarının ötesinde, İran'da hâlâ güncel çalışmalara konu olmaktadır. Bu kitap, söz konusu destanın edebî, manevî ve kültürel değerini gözler önüne seren nadir örneklerden biri olarak, hem araştırmacıların hem de bu kadim anlatılara ilgi duyan meraklıların istifadesine sunulmaktadır.

Dr. Zeynep ÖZEL

Ön Söz

Bir milletin manevî ve kültürel geçmişini görünür kılan, tarihsel hafızasına derinlik kazandıran ve geleneğin nesiller boyunca intikâline önemli ölçüde katkıda bulunan destan geleneği; ne yazık ki günümüzde nostaljik birtakım hatıraların ötesine geçemeyen, unutulmaya yüz tutmuş bir miras konumundadır. Üstelik geçmiş meclislerin fıkri atmosferini zenginleştiren, genç kuşakların kahramanlık şuurunu besleyen ve eğlendirici yönüyle birlikte öğretici niteliğini de koruyan bu büyük anlatıların, yazma eser kütüphanelerinde keşfedilmeyi bekliyor oluşu, üzerinde dikkatle durulması gereken ciddi bir kültürel kayba işaret etmektedir. Ayrıca hikâye, menkıbe ve kıssa unsurlarıyla mücehhez bu anlatılar, yalnızca tarihî olayların bir kaydı olmakla kalmayıp aynı zamanda teşekkül ettikleri toplumun zihniyet dünyasını ve estetik idrakini efsanevî unsurlarla harmanlayarak gelecek nesillere aktaran özgün bir edebî değeri temsil etmektedir.

Bu bağlamda elinizdeki çalışma, unutulmaya yüz tutmuş sözlü ve yazılı mirasın yeniden ihyâsına yönelik bir adım olarak, destanın transkripsiyonlu metni ve ilgili metnin incelemesi şeklinde hazırlanmıştır. Toplam otuz sekiz ciltlik bir külliyyatın ilk dört cildini kapsayan kitap, söz konusu kayıp mirasın izinde bir kahramanın doğuşunu ve tarih sahnesine çıkışını tahkiye etmektedir. Eserin merkezinde ise hala gizemli şahsiyetini koruyan tarihî figür Ebû Müslim

Horasânî'nin menkıbevî hayatının inşa süreci yer almaktadır. Ebû Müslim Destanı, asırlar boyunca Anadolu coğrafyasında güçlü ve çok katmanlı tesirler bırakmış; özellikle Ehl-i Beyt'in Kerbelâ'daki zulmün intikamı ekseninde şekillenen mücadeleleriyle irtibatlandırılarak, yeniçeri ocaklarından Bektaşî zümrelere, meddah anlatı geleneğinden halk muhayyilesine kadar uzanan geniş perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle destan, yalnızca tarihsel bir figürün hikâyesini değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı örgütleyen, dinî-siyasî duyarlılıkları biçimlendiren ve kültürel sürekliliği temin eden bir anlatı geleneğini gözler önüne sermektedir.

Akademik çalışmalara yeni yeni konu olan bu kıymetli metinler, yakın bir geçmişe kadar kıraathanelerin ve köy odalarının mütemmim cüz'ü iken, Ebû Müslim anlatıları günümüzde aslî bağlamlarından kopararak ideolojik birer araca indirgenme tehlikesiyle yüze kalmaktadır. Elinizdeki çalışma, bu anlatıların kendine mahsus büyümlü atmosferini muhafaza etmeyi önceleyen bir yaklaşımla hazırlanmış; böylece hem söz konusu mirasın özgün karakterini korumayı hem de ilmî literatüre mütevazı bir katkı sunmayı amaçlamıştır.

İki ana bölümden oluşan kitabın ilk kısmında, öncelikle Ebû Müslim anlatılarının yurt içi ve yurt dışındaki mevcut yazma nüshaları hakkında genel bilgiler verilmiş, sayısal veriler ışığında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Böylece destanın yazma nüshaları üzerinde çalışacak araştırmacılara bir kaynak haritası oluşturmak amaçlanmıştır. Bu genel çerçeveyi takiben, ele alınan ilk dört cildin şekil bilgilerine kısaca temas edilmiş ve eserin muhtevâsı ayrıntılı bir tahlille okuyucuya sunulmuştur. İkinci ve son bölümde ise, Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Çalışmanın sonunda ise mezkûr dört yazma nüshanın ilk sayfalarından ve nüshalar içerisinde yer alan çizimlerden örnekler ekler bölümünü oluşturmaktadır.

Bu uzun soluklu sergüzeştin nihayetinde, karşılaşılan her türlü meşakkati bir lütuf bilerek, bu kitabın vücuda gelmesine katkı sunan

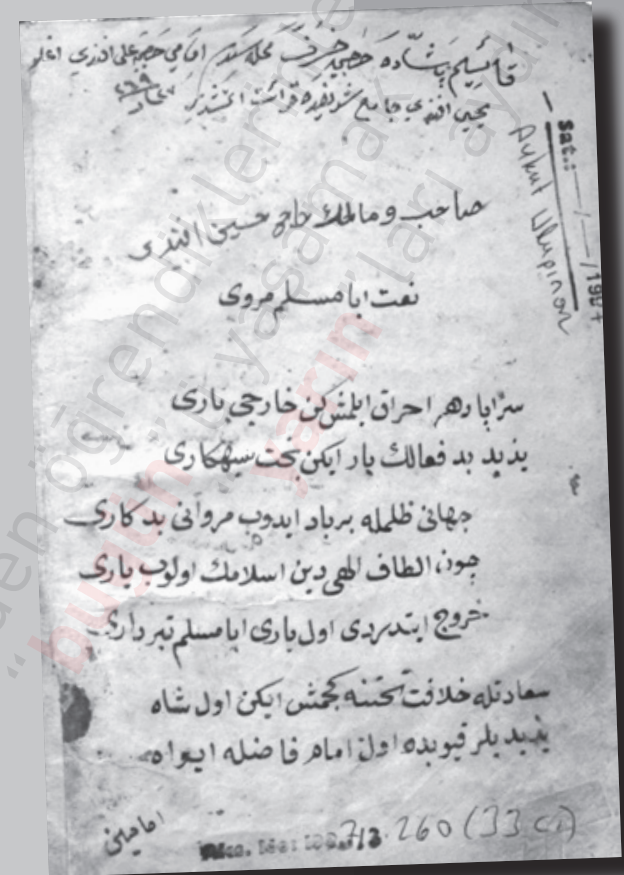
tüm kıymetli isimlere şükranlarımı arz etmek istiyorum. Evvela, çalışmanın bütün safhalarını yakından takip eden; ilmî rehberliği, engin tecrübesi ve her daim hissettirdiği manevî desteğiyle motivasyonumu daima diri tutan muhterem hocam Doç. Dr. Reyhan Çorak'a minnettarım. Eserin yayına hazırlanma sürecinde titiz değerlendirmeleri ve gösterdiği nezaketle çalışmanın nihaî şeklini almasına vesile olan editörüm Dr. Zeynep Özel'e de müteşekkirim.

Ayrıca, akademik yolculuğumun başından beri daima yanımda olan, teşvikleriyle bana güç veren aileme; nihayetinde ise hayatı benimle paylaşarak yükümü hafifleten, sabrı ve desteğiyle bu sürecin görünmez kahramanlarından biri olan sevgili yol arkadaşım, eşim Okan'a can u gönülden sonsuz teşekkür ediyorum.

Sibel ÖZİL ERDAĞI
Yalova, 2025

DÂSTÂN-I EBÂ MÜSLİM

Cilt I

[1^b]

Şāhib u mālīk Hācī Hüseyn Efendi
N^o at-ı Ebā Müslim-i Mervī

Ser-ā-pā dehri iḥrāk eylemişken Hāricī bārī
Yezīd-i bed-fi‘ ālūñ yār iken baḥt-ı siyeh-kārī
Cihānı zulm ile berbād idüp Mervānī bed-kārī
Çün elṭāf-ı İlāhī dīn-i İslām’uñ olup yāri
Hurūc itdürdi ol Bārī Ebā Müslim Teberdārī

[2^a]

Sa‘ ādetle ḥilāfet taḥtına geçmiş iken ol şāḥ
Yezīdiler kıyupda ol imām-ı fāzıla eyvāḥ
İmāmuñ ḫanunı ḥaşre ḫomayan Müntakīm Allāḥ
Çün elṭāf-ı İlāhī dīn-i İslām’uñ olup yāri
Hurūc itdürdi ol Bārī Ebā Müslim Teberdārī

Talep kılmak için naḳd-i ‘Alīyyü’l Fāṭıma ḫanun
Muḥibb-i ḫanedān olan çeküpdür anuñ efkārīñ
Ḥasan ile Hüseyn deyü iderken ‘ālem efḡānıñ
[Çün elṭāf-ı İlāhī dīn-i İslām’uñ olup yāri]
Hurūc itdürdi ol Bārī Ebā Müslim Teberdārī

Çerāḡ-ı ḫanedāna fer viren Aḫmed ider ḫizmet
Muḥibb-i ḫanedān isek zihī devlet zihī ‘izzet
Çehār-ı yār için çekdi ḡāziler bunca zaḫmet
Çün elṭāf-ı İlāhī dīn-i İslām’uñ olup yāri
Hurūc itdürdi ol Bārī Ebā Müslim Teberdārī

[2^b]

Nice medh olmasun Behzâd Kâsımî [eyü] erdür
Ferâmûz Hamza-ı Ârâ Hicâz'da özge serverdür
Şefî'î Muḥammed Ebû Bekr 'Ömer 'Osman Ḥayder'dür¹
İle 'Alî'dür²

[Çün elṭâf-ı İlâhî dîn-i İslâm'uhn olup yâri]
Ḥurûc itdürdi ol Bârî Ebâ Müslim Teberdârî

Teber virildi kudretten girüp meydâne ol ġâzî
Rikâb-ı pâdişâhîde büründi heybet-mümtâzi
'Ubeydî³ dâ'imâ medh it melek-zâd-ı ser-firâzî
Çün elṭâf-ı İlâhî dîn-i İslâm'uhn olup yâri
Ḥurûc itdürdi ol Bârî Ebâ Müslim Teberdârî⁴

Şâhib-i sūḥan-perver kelâm-ı pāk-i gūher şol vech ile ḥaber vi-
rürler kim çün ḥulefâ-ı 'Abbâsiyyūn'dan Hārūnürreşid ḥalife olup
başuṇa tâc meyanına kemer-i zer ve arḳasuna libâce giyüp taht-ı
'adâletde ḳarâr idüp [3^a] begler vezirler ve şâhib-i serîrler cümle
Hārūnürreşid'den bî'at aldılar. Hārūnürreşid zamânınuñ Cemşid veyâ
Ferîdūn'ı oldı. Eṭṭâf-ı 'âleme emri cārî olup ḳande bir gümrah vār
ise tūtup ḥaḳdan gelür idi.

Birgün Hārūnürreşid vüzerâsı Yaḥyâ-yı Berr-i Mekkî'ye su'al
idüp eyitdi. Ey dānâ-ı rûzigâr bizüm ceddümüz 'Abbâsiyyūn'a taht-ı
devleti kim alıvirdi. Ve bu devletde bizüm sebeb-i rif'atımız olan
kimdür didi. Yaḥyâ-yı Berr-i Mekkî şâhdan bu cevâbı işidüp eyitdi.
Şehâ bu kışsa gün gibi 'ayândur kim sizūn sebeb-i rif'atınız muṭlaḳ
Emîr 'Abdurrahman şâhib-i teber ki anuñ lağabuna Ebâ Müslim dinil-
mişdür didi. Hārūnürreşid eyitdi ya anuñ kışşalarından kimse tevârîḥ
itmedi mi ve yâḥūd ol sultānuñ ḥurūcuñ yazmadılar mı didi. Yaḥyâ
eyitdi şâhum Ebâ Müslim kışşasın nice râvîler rivâyet itdi. Evvelâ

¹ İlgili satırın hemen altına kurşun kalem ile "Ali'dir" notu düşülmüştür.

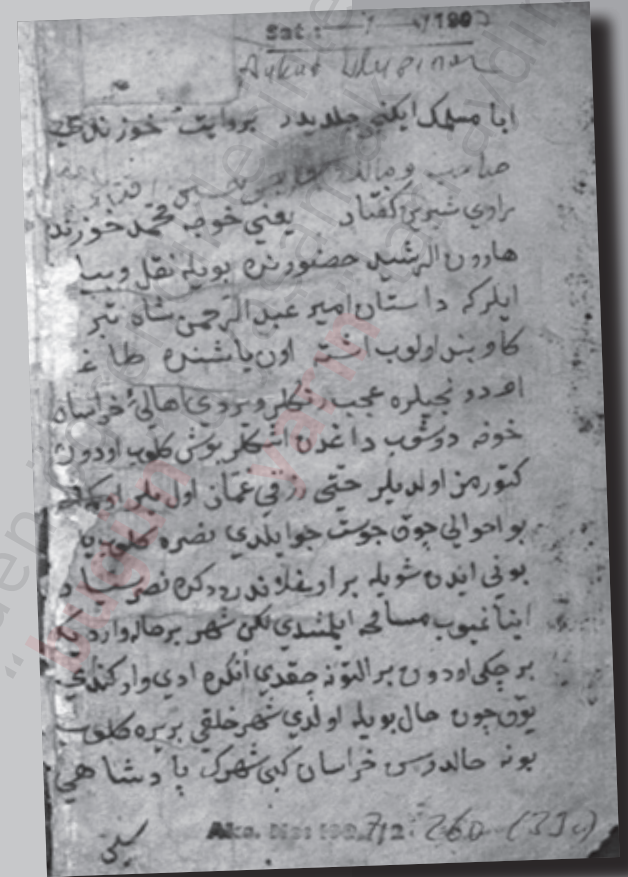
² 1. dipnotta işaret edilen eklemidir.

³ Kuvvetle muhtemel şairin mahlasıdır fakat Ubeydî mahlaslı şairlerden hangisi
olduğu tespit edilememiştir.

⁴ Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

DÂSTÂN-I EBÂ MÜSLİM

Cilt II

[1^b] **Ebā Müslim’ün İkinci Cildidür be-rivāyet-i Hozendî**

Şāhib ü mālîk hacı Hüseyn Efendi râvî-i şîrîn-güftâr ya‘ nî H’āce Muḥammed Hozendî Hārūnürreşîd huzûrında böyle naḳl ü beyân eyler ki Dāsîtân-ı Emîr ‘ Abdurrahmân Şāh-ı Teberdâr bend olup işte on yâşında tağa odunculara ‘ acib renkler virdi. Ahâli-i Hôrāsân ḥavfa düşüp tağdan eşekler boş gelüp odun getirmez oldılar. Hattâ Zerķî-i Ğammāz ol yeler onmaz bu aḥvâlî çok cüst [u] cū eyledi. Naşr’a gelüp ya bunu iden şöyle bir oğlandur didükde Naşr-ı Seyyār inanmayup müsâmaḥa eylemişdi. Lâkin şehir bir hâle vardı ki bir çeki oduna bir altûna çıkdı. Anuñ da adı var kendü yok. Çün hâl böyle oldu. Şehir ḥalkı bir yere gelüp bu ne ḥâldür sen Hôrāsân gibi şehriñ pâdişāhısan.

[3^a] ¹ İbn Esed ibn Ca‘ fer-i Tayyār ey Havāriciyân cān almadan kande kırtarasun diyüp bir yol ol ‘ acâyib baltaşın çevirüp niyyet-i ğazâ diyüp kendüyi ol beş yüz Havāric’e urup üzerlerine atlayup bunları bölük bölük deste deste demet demet şokık şokık eyledükden soñra evvelâ Ebū Es‘ ad’uñ üzerine gelüp Yezîd-i la‘ in yeründen tırayum deyince Emîr-i Merdān göz açdurmayup buña bir balta öyle urdı ki miğferünden ta kemergāhına varınca iki pâre eyledi. Ol kavm-i şüm bu hâlî görüp başların kırtarmak ardınca oldılar. Emîr ‘ Abdurrahmân Sâlim’ün Ğānim’ün eşeklerin önüne katup bir âḫîr kapudan ‘ azm-i Hôrāsân eyledi.

¹ Eserin 2. varağı eksiktir.

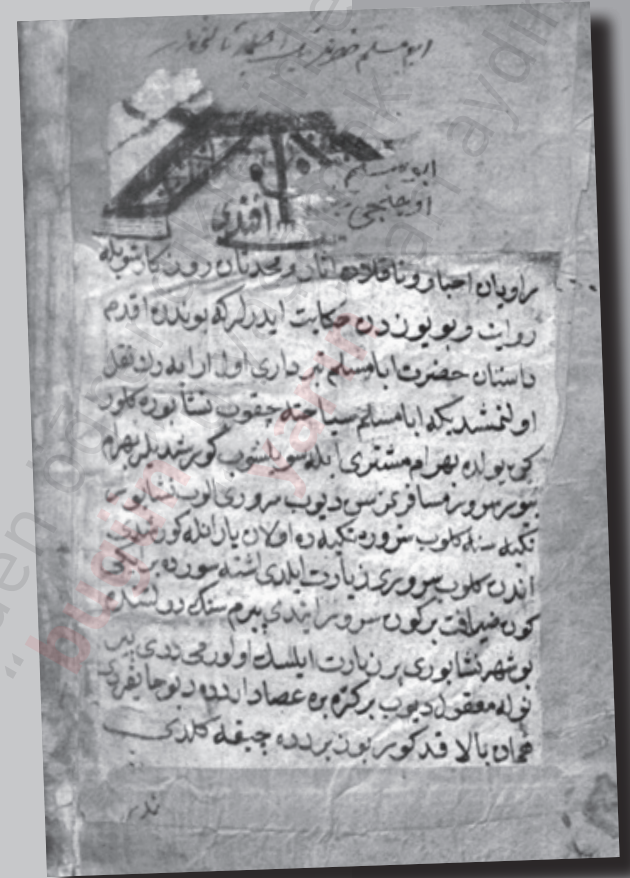
Ammâ bu tarafından Emîr'ün baltasundan kurtulup firâr idenler toğrı divâna geldiler. Naşr-ı Seyyâr ise alup virmede iken nâgah dīvân-hâne kapusından [3^a] bir galebe kopdı. Bre nedür görek deyince Ebû Es'ad'ın âdemleri içeri girüp tâcları da zemîne urup dâd [u] feryâd şâhum ol oğlanın elünden. Ebû Es'ad'ı bir balta ile toñuz tepeler gibi tepeledi. Bizler elünden güçle hâlâş oldık didükleründe Naşr-ı Seyyâr'ın nuñkı tutuldu. Bir zamân cevâba kâdir olmayup âhir Zerķi-i Ğammâz ilerü gelüp yâ Naşr filân vaķitde bre saña bu işleri iden bir kâr-bend oğlandır didükde i' timâd itmeyüp bu işi iden ecinnidür didün. Şimdi işte görelüm ne dîrsün. Bir oğlan yalıñuz başıyla bu kadar iş eyledi. Ebû Es'ad gibi Yezîd'ün bir hâş kulumu bir balta ile [öldürdi]. Anın elünden çok iş gelür didi. Naşr'ın dibelek nuñkı tutuldu. Söylemege mecâli kalmadı. Ve ne ideceğün bilmedi. Âhir dönüp ey mel'ün ğammâzlık saña mîrâşdur. İşte ol kâr-bendi baña yataklandırıp mekânından [4^a] veyâ kendünden haber alursañ ne güzel ve yâhûd seni katl iderem didi. Zerķi-i Ğammâz ve ol yel-dâr-ı kemân n'ola yâ Naşr ben saña haber alayum lâkin sen anı ele getüremezsün diyüp Zerķi-i Ğammâz tebdîl-i şûret olup Emîr 'Abdurrahmân'ı aramağa başladı.

Râvî eydür bu tarafından Emîr 'Abdurrahmân Hâricileri bozup Ebû Es'ad'ı mord idüp ol aradan himârları sürüp şehr-i Hîrâsân'a geldi. Bir etmekçi Hârici'yle kavlı itmiş idi. Odunu aña virüp yük başına kırk akçe alurdu. Odunu yine getirüp ve hâkkın alup Mâhân köyüne gelüp vâlidesüne buluşup elün öpdi me'külâtın virdi. Şeb-i hengâm olunca Emîr kalkup âbdest aldı. Her gice kırk rek'at namâz kılurdu. Kendüye vazîfe eylemişdi. Anları kılup evrâd [u] ezkârın tamâm idüp hâbe vardı. Bir 'acâyib düş gördi. Seyr-i 'âlemde [4^a] bir pîr gelüp yâ 'Abdurrahmân kalk yukarı uyuma. Şabâh olduğda hemân filân tağa var. Anda iki dirâht vardır. Arasında senün için bir emânet vardır. Anı alup ve anıyla Hâvâric'e ğazâ eyle. Ve lâkin oğul kendüñi ğurür getürmeyesün diyüp naşîhat kelâmlar söyledi.

Emîr 'Abdurrahmân hâbdan bî-dâr olup gördi şabâh olmuş. Âbdest alup şalât-ı şubhı edâ eyledi. Andan eşeklerin sürüp üzerine

DÂSTÂN-I EBÂ MÜSLİM

Cilt III

[1^b] Ebā Müslim [‘ün] Üçüncü [Cildidür]

Rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı āṣār ve muḥaddiṣāt-ı rūzigār şöyle rivāyet ve bu yüzden ḥikāyet iderler ki bundan aḳdām Dāsītān-ı Ḥāzret-i Ebā Müslim Teberdārī ol araya dek naḳl olunmuşdı ki Ebā Müslim seyāḥate çıkup Nişābūr’a gelürken yolda Behrām-ı Müṣṭerī ile söyleşüp görüşdiler. Behrām buyur Server misāfirimüzden diyüp Server’i alup Nişābūr tekyesine gelüp Server’e tekyede olan yārānla görüşdi. Andan gelüp Server’i ziyāret eyledi. İşte sūrda bir iki gün ziyāfet [eyledi]. Birgün Server eyitdi. Pīrüm senūñ devletünde bu şehri Nişābūr’ı bir ziyāret eylesek olur mı didi. Pīr n’ola ma‘ḳūl diyüp bir kerre bre ‘Aşadar dede deyü ḥayḳırdı. Hemān bālā ḳad gürbüz bir dede çıḳa geldi. [2^a] Nedür sultānum didükde Behrām var oğlum ‘Abdurrahmān’ı götürüp Nişābūr’ı seyr itdür didi. ‘Aşadar n’ola diyüp emri şeyḥe imtiṣāl gösterdi. Andan dilāvere baḳup buyur ey Merd-i Güzin gidelüm didi. Emīr daḡı n’ola diyüp tekyeden taşra oldılar.

İşte Nişābūr’ı tamām seyrān eyledi. ‘Aşadar dede eyitdi. Dilāver dīvān-ı Ṭalḥā’yı da ziyāret ider misün didi. Emīr n’ola seyr idelüm ammā dedem saña zaḥmet olmasun. Sen var şeyḥe ben yalñuzca seyrān ideyüm didi. ‘Aşadar dede dönüp ey pehlivān bu Nişābūr’dur. Bunda arslan çok olur. Yalñuz gezmek olmaz didi. Emīr bu sözden

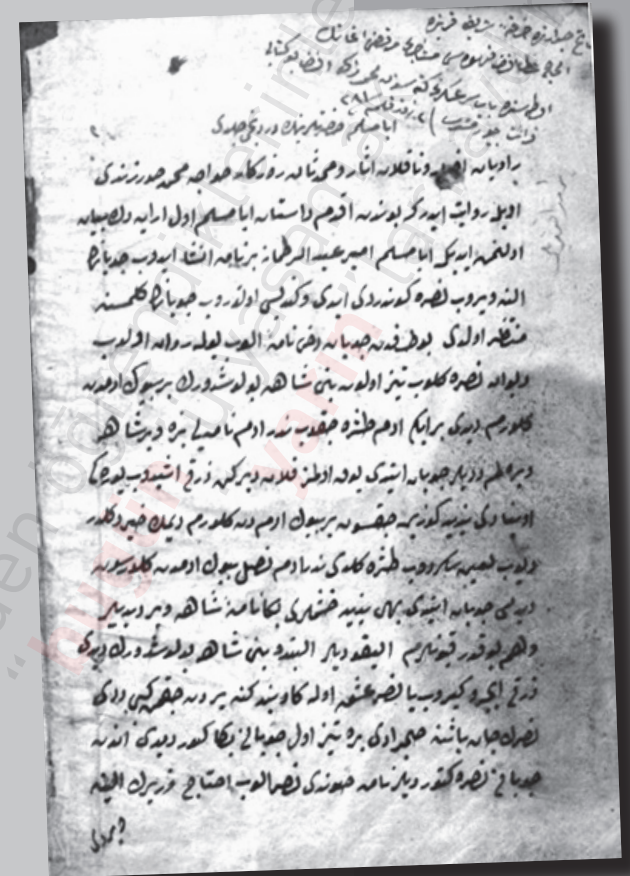
elem çekdi. Ammâ n'eylesün hele ne hâl ise dīvân-ı Tālḥā'ya geldiler. Emîr 'acıb keşret gördi. Bir zamân ḥayrân qaldı. 'Aşadar döndi. Yâ 'Abdurrahmân yalınız gezmek dilerdün. Gel imdi senünle birer erlük gösterelüm diyüp meydâna gelüp ya Tālḥā benüm 'Aşadar dede didi. Hemân ḥalk gürühen ayak üzre durup ditremege başladılar. Amân dede sultân şeyḥ efendünün emri nedür didiler. 'Aşadar nesne yok diyüp şöylece ḥāmūş oldu. Ehl-i dīvân yerlerine [2^b] oturup mehâbet şeyḥi söylemege başladılar.

Ammâ berüden Emîr ey dede sultân ben de bir merdlük izhâr eyleşem olmaz mı didükde n'ichün olmaz diyüp işâret eyledi. Pehlivân-ı 'Âlem bir kere yâ Ma' bûd diyüp teberi başuñdan devre getirüp kendüyi Tālḥā'nuñ tahtı önüne atup 'aşk ola yâ Tālḥā didi. Nāgah Tālḥā'nuñ gözi buña ilişünce bre kimsün didi. Pehlivân kendüyi bildürdi. Tālḥā bre komañ diyince üşündi ile dilâveri başuñ bile şallandurmayup bende çekdiler. Öñ maḥalde 'Aşadar dede ilerü gelüp ey nâbekârlar bizüm âdemümüzi n'ichün bağlarsuz diyüp pehlivânun bendün aldı. Andan buyur dilâver diyüp alup yola düşdi. Ammâ hîç bir ferd ağız açup cevâb dimedi. Ammâ Emîr kendüye bu hâl olduğuna ziyâde elem çekdi. Ol aradan şeyḥe geldiler. Emîr'ün elemün gördükde oğul 'Abdurrahmân'um elem çekme bu saña muṭlaḳ feyz-i Ḥaḳ'dur. Oğul kuvvetüne mağrûr olma. Her ma'nâyı Ḥaḳ Te'âlâ'dan bil. Saña kuvveti viren oldur. Dime ki benüm üzerüme bulunmaz diyüp vâfir naşîhat eyledi. Emîr aḥvâli aňlayup şâd oldu.

İşte ol gice [3^a] Behrâm ile çok şöḥbet eylediler. Emîr'e vâkı' âsında yâ 'Abdurrahmân durma Belḥ'e git didiler. Dilâver uyandı. Şabâḥ olduğda Behrâm'a gelüp aḥvâli ḥaber virdi. Behrâm n'ola oğul öyle eyle ammâ teberi bunda bırak. Zîrâ senün seyâḥatün 'âleme yayılup Naşr senün taşvîrün yazdırup eṭrâfâ tağıtdı ve lâkin teber ile taşvîr itdürdi. İşte saña benden yâdigâr olsun diyüp bir 'acâyib bıçaḳ vîrüp ey dilâver bu bıçağa Nevzer Şâh bıçağı dirler. Bu bir merdiñdür. Nāmuna Ḥayyet 'Alâ'l-'ibādî dirler. Yine seyâḥatden geldükde bıçağı baña getirüp teberi alursın didi. Dilâver n'ola diyüp teberi Behrâm

DÂSTÂN-I EBÂ MÜSLİM

Cilt IV

[1^{bi}] Ebā Müslim Ĥazretleri'nün Dördüncü Cildi

Rāviyān-ı aḥbār ve nākılān-ı āṣār ve muḥaddiṣāt-ı rūzigār Ḥ'āce Muḥammed Ḥozendī öyle rivāyet ider ki bundan aḳdām Dāsitān-ı Ebā Müslim ol araya dek beyān olunmuş idi ki Ebā Müslim Emīr 'Abdurrahmān'a bir nāme inṣā idüp çobānuñ elüne virüp Naṣr'a gönderdi idi ve kendüsi oturup çobānuñ gelmesine muntazır oldu. Bu taraftan çobān daḡı nāme alup yola revān olup dīvān-ı Naṣr'a gelüp tiz olun beni ṣāha buluṣdıruñ bir büyük ādemden gelürem didi. Bir iki ādem taṣra çıkup nedür ādem nāmeyi bize vir ṣāha virelüm didiler. Çobān eyitdi yok olmaz fūlan dirken Zerķī iṣidüp yüregi oynadı. Yezīd gözün çıkısun bir büyük ādemden gelürem demek ḡayr degüldür diyüp la'ın segirdüp taṣra geldi. Nedür ādem naṣıl büyük ādemden gelirsün didi. Çobān eyitdi. Be hey Yezīd ḡıṣımları baña nāmeyi ṣāha vir didiler. Ve hem bu kadar ḡoyunlarum alıḡodılar elbetde beni ṣāha buluṣdıruñ didi. Zerķī iṣerü girüp yā Naṣr 'aṣḡ ola kār-bend gine yerden çıķmış gibi didi. Naṣr'uñ cān baṣuña ṣıçradı. Bre tiz ol çobānı baña getir didi.

Andan çobānı Naṣr'a getürdiler. Nāme ṣındı. Naṣr alup İḡtāc vezīrūñ elüne [2^a] virdi. Vezīrde alup oḡudu. Evvel be-nām-ı Hudā kim oldur Ḳādir-i Ḳayyum benüm ḡatumdan ki Emīr 'Abdurrahmān

Şâh-ı Teberdârem. Sen ki diyâr-ı Horâsân şâhısan. Nâmem saña vâşıl olduğda öyle bilesün ki yâ Naşr evliyâ enbiyâ bizüm iledür. İşte ne kadar kemlük taşa eyledünse başıñuza geldi. Mervân-ı Hımâr halîfe fâsıkdur. Gelüp bende bî' at idesün. Ben halîfe-i şâdık olduğuma şek yokdur. Zirâ İmâm'a varup hüccet aldum emânetleri aldum. Eger da' vet itdigüm üzere benüm bî' atum kâbül itmez ise öyle ma' lüm ola ki 'Oşmân sarâyından nâ-bedîd olduğumuzdan Kâl'a-yı Çârdolâb'da bulunduğumuz gibi işte la' in saña işler iderem ki dillerde dâsîtân olup söylene dimiş. Naşr-ı Seyyâr bir kerre âh idüp ve kendüni yerde yere urup feryâd eyledi. Ey beglerüm benüm hâlüm niçe olur. Bu nâbekâr kâr-bend benüm bunca mâlümü kabzasına alup zabt eyledi. Ya benüm oğlan yaşımdan berü elüme giren mâlüm anda degül midür eyvâh diyüp hây hây ağladı. Ve cân [u] cigerün dağladı. Vezîrleri bre var Yezîd yılanı virsün var ol nâbekâr kâr-bend oduncuya söyle vaktine hâzır olsun hemân işte bizler de üzerine varup haqqından gelmek tedârigündeyüz didiler.

Çobân dîvân-ı Naşr'dan çıkup doğru Emîr'ün yanına gelüp gördi. Emîr kırk dâne Sünnîler ile koyunları [2^ı] bir araya alup bekleyüp turdılar. Çobân gelüp bunlara selâm virüp Naşr'ın hâlün cümle beyân eyledi. Emîr'ün önünde ol çobân Sünnî oldu. Andan eyitdi. Ey Emîr-i Cihân senün dînün haq olduğuna şüphem kalmadı. Ben de bu koyunları Çârdolâb'a getireyüm. Sünnîler yesünler didi. Ve Emîr'ün yanına düşüp doğru kâl'a ya geldiler. Emîr Sünnîlere Naşr-ı Seyyâr'ın ahvâlün haber virdi. Bunlar işitdiler. Ey Server buyur bizlere kâl'adan taşra çıkup anlar ile ceng idelüm didiler. Emîr de yüz mikdâr âdem ile kâl'adan çıkup arhalarını kâl'a ya virüp oturdılar. 'Oşmân Ebâ Müslim için bir küçek sâye-bân bile almışdı. Ol sâye-bânı Emîr'ün başın üstüne kurdı. Sâ'ir Sünnîler şahrâ-nişin oldılar. Emîr 'Abdurrahmân eyitdi. Ey mü'minler elem çekmeyün. İnşâllâhu Te'âlâ cümleñüz serâ-perde şâhibi olursıñuz diyüp tesellî eyledi.

İşte bunlar burada Hâricî tarafına kulağ tutmada. Ammâ bu taraftan Naşr-ı Seyyâr âh idüp bir zamân ağladı. Dönüp Zerķi-i

Kaynakça

- Ayan, Ahsen. "Olay ve Durum Hikâyelerinde Karşıtlığın Görünümü." *Dil Araştırmaları* 19 (2025-Güz/Autumn 37): 151-170.
- Aycan, İrfan. "Haccâc b. Yûsuf." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.10.2023.
- Aydınlı, Elif Sezer. "Osmanlı Dönemi Hikâye Kitaplarında Kolektif Yazarlık." *Nesir: Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2 (2022): 47-64.
- Bozkurt, Nahide. "Hârûnürreşid." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.10.2023.
- Bozkurt, Nahide. "Naşr-ı Seyyâr." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.10.2023.
- Dalkılıç, Mehmet. "Süleyman bin Kesir El-Huzai'nin Öldürülmesi." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research* V/21 (2012): 285-292.
- Dâstân-ı Ebâ Müslim. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8504/4.
- Demir, Necati. v.d. *Ebâ Müslim-nâme (1-2)*. Ankara: Destan Yayınları, 2007.
- Demircan, Adnan. "Sevr Mağarası." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 10.10.2023.
- Demircan, Adnan. *Kerbela Keder ve Belâ*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- Enveri, Ekber. "Tarihin Yeniden Tasarlanmasında Halk Anlatılarının Rolü: Kerbelâ Vakası." *Kültür Araştırmaları Dergisi* 1 (2018): 53-56.
- Erdağı, Sibel Özil. *Millî Kütüphane'de Bulunan Bir Ebâ Müslim Destanı (Dâstân-ı Ebâ Müslim, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8504/1-4)-(İnceleme-metin)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Güneş, Hüseyin. "Zülfikar: Efsanevi Bir Kılıcın Tarihi Serüveni." *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 86 (2018): 9-20.
- Karaoğlu, Hamza. "Anadolu'da Hz. Ali Tasavvurları: Kahramanmaraş Örneği." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2015): 37-70.
- Kılıç, Ünal. "Yezîd I." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.10.2023.
- Kıssa-i Ebâ Müslim. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3386.
- Köprülü, Fuat. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Ötüken, 1980.

- Köprülü, Fuat. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Kurt, Hasan. “Mervân II.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.10.2023.
- Manzûme-i ‘İlm-i Hâl ve Şerhi. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8504/1.
- Manzûme-i Ferâ’iz. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8504/2.
- Melikoff, Irène. *Türk-İran Epik Geleneği İçinde Horasan Teberdârı Ebu Müslim*. Ankara: Elips Kitap, 2012.
- Moscatti, S. “Abû Muslim.” *Encyclopaedia of Islam Second Edition*. Erişim 05.08.2022. https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopaedia-of-islam-2/*-SIM_0235.
- Özil, Sibel. “Bir Teberdâr’ın Serencâmı: Ebû Müslim Horasânî Destânı.” *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı* 11/2 (2022): 99-112.
- Özil, Sibel. *Makte’-i Âl-i Resûl*. İstanbul: Büyüyenay, 2022.
- Özil, Sibel. *Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan bir Makte’-i Al-i Resûl (Hacı Mahmud Efendi, nr. 4724)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Rayman, Hayrettin. *Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2010.
- Risâle-i Udhîye. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8504/3.
- Sarkaya, Meliha Yıldırım. “Zülfikar.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 10.10.2023.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati. *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul: İrfan Yayıncılık & Tanıtım, 1998.
- Togan, Zeki Velidi. “Türk Destanının Tasnifi.” *TÜKAV*. Erişim 30.07.2022. <https://www.tukav.org.tr/haber/turk-destaninin-tasnifi.html.html>.
- Toprak, İsmail. *Ebû Müslim Horasânî Hikâyesi*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2019.
- Tosun, Necip. *Doğu’nun Hikâye Kuramı*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2014.
- Yetiş, Kazım. “Destan.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.07.2022.
- Yıldız, Hakkı Dursun. “Ebû Müslim-i Horasânî.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 30.07.2022.
- Yılmaz, Meltem. “İslâmî Türk Destanlarında Rüyaların İşlevleri ve Ebâ Müslim-Nâme.” *IV. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Bildiriler*. Editörler: Özkul Çobanoğlu v.d. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları, 2016.
- Yüsofi, G. H. “Abu Moslem Korasani.” *Encyclopædia Iranica*. Erişim 05.08.2022. <https://www.iranicaonline.org/articles/abu-moslem-abd-al-rahman-b>.

DESTÂN-I EBÛ MÜSLİM (CİLT I-IV)

İslam tarihinin en sancılı dönemlerinden birinde, Emevî iktidarına karşı yürütülen siyasi mücadelelerin merkezi figürlerinden biri olan Ebû Müslim Horasânî; zamanla tarihî şahsiyetinden sıyrılarak halk muhayyilesinde efsaneleşmiş, adaletin ve mazlumin sesi olarak sembolleşmiştir. Tarihî kayıtların sınırlarını aşan Horasânî, kolektif hafızanın idealize ettiği “kurtancı” kimliğinde yeniden kurgulanarak bir destan kahramanına dönüşmüştür. Anadolu’nun sözlü ve yazılı kültüründe *Battalnâme* ve *Hamzanâme* ile aynı gelenek içerisinde yer alan bu anlatı, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş bir kültürel miras konumundadır.

Elinizdeki çalışma, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda yer alan özgün bir nüsha üzerinden, destan metnini akademik literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır. Toplam otuz sekiz ciltlik bir külliyyatın ilk dört cildini kapsayan bu kitap; “Horasan Teberdârı”nın doğumundan kendi kahramanlık kimliğini idrak etmesine uzanan destansı bir serüveni konu almaktadır/gözler önüne sermektedir.

Ebû Müslim anlatılarının özgün karakterini korumayı önceleyen bir titizlikle hazırlanan bu kitap; bir yandan söz konusu mirasın orijinal yapısını muhafaza etmeyi amaçlarken, diğer yandan tarihî bir figürün menkıbevi hayatı üzerinden bir cengâverin ruh dünyasını ve toplum tahayyülündeki yerini resmetmektedir. *Destân-ı Ebû Müslim*, taşıdığı bu edebî değerle, kültürel mirasımızın bu kayıp halkasını yeniden keşfetmek isteyen araştırmacılar için bir kaynak niteliğindedir.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

ISBN 978-625-7438-87-2

9 786257 438872